

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 21 lutego 2017 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi- Śródmieścia w Łodzi stwierdził, że spadek po M. K., z domu Paulińskiej, córce F. i M., zmarłej w dniu 22 maja 2015 roku w Ł., ostatnio stale zamieszkałej w Ł., na podstawie ustawy nabyli jej syn A. K., syn E. oraz prawnuczka K. K., córka P. i M. po 1/2 części spadku każde z nich, przy czym nabycie spadku przez K. K. nastąpiło z dobrodziejstwem inwentarza, oraz ustalili, i z każdy z uczestników postępowania ponosi koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sąd I instancji oparł swe rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach:

M. K. zmarła w dniu 22 maja 2015 r. w Ł., gdzie ostatnio stale zamieszkiwała. W dacie śmierci była wdową. Pozostawiła po sobie troje dzieci: A. K., H. B. oraz M. H. (1). Spadkodawczyni nie sporządziła testamentu. H. B. posiada jedno dziecko -córkę- J. B.. J. B. nie posiada dzieci. M. H. (1) posiada dwoje dzieci: córkę- M. H. (2) oraz syna- P. H. (1). P. H. (1) nie posiada dzieci. M. H. (2) posiada jedno dziecko K. K..

W dniu 14 stycznia 2016 r. P. K. oraz M. H. (2) złożyli do Sądu Rejonowego dla Łodzi- Śródmieścia w Łodzi wniosek o zezwolenie na dokonanie czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem ich małoletniego dziecka przez zezwolenie na odrzucenie spadku po M. K., wskazując iż nie roszczą sobie żadnych praw do masy spadkowej jako że wchodzący w jej skład lokal został już wykupiony przez spadkodawczynię oraz A. K.. Po rozpoznaniu tej sprawy, Sąd postanowieniem z dnia 30 maja 2016 r. oddalił przedmiotowy wniosek. Wskazane orzeczenie jest prawomocne od dnia 21 czerwca 2016 r.

W skład spadku po M. K. wchodzi spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu nr (...) przy ul. (...) w Ł.. Na rozprawie w dniu 23 października 2015 r. wnioskodawca złożył oświadczenie o przyjęciu spadku po swej matce wprost. Z kolei H. B. i M. H. (1) odrzuciły spadek.

Na rozprawie w dniu 18 grudnia 2015 r. J. B. oraz M. H. (2) odrzuciły spadek po M. K.. W związku z tym Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze uczestniczki postępowania małoletnią K. K.- córkę M. H. (2), której przedstawicielem ustawowym w postępowaniu był ojciec- P. K.. W dniu 5 lutego 2016 r. uczestnik postępowania P. H. (1) odrzucił spadek po M. K..

Przywołany stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił w oparciu o przywołany materiał dowodowy, którego wiarygodność nie wzbudziła wątpliwości Sądu.

W konsekwencji dokonanych ustaleń Sąd Rejonowy dokonał następujących rozważań prawnych:

Rozstrzygając w sprawie, Sąd I instancji oparł się na normach art. 922, 924, 925, 926, 931, 1012 1015 oraz 1020 k.c.

Spadek, wg art. 922 § 1 k.c. stanowią prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzące z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do obowiązujących przepisów.

Z kolei w myśl art. 925 w zw. z 924 k.c. spadkobierca nabywa spadek z chwilą jego otwarcia, co następuje z chwila śmierci spadkodawcy.

Zgodnie natomiast z art. 926 § 1 k.c. powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu. Sąd I instancji uznał, iż jak wynika z przedstawionych w sprawie dowodów spadkodawczyni nie sporządziła testamentu, a skoro tak w grę wchodził ustawowy porządek dziedziczenia.

Wedle art. 931§ 1 k.c. do spadku w pierwszej kolejności powołane są dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek. Zgodnie z ustaleniami poczynionymi w oparciu o przedłożone akty stanu cywilnego, współmałżonek spadkodawczyni zmarł przed nią przez a zatem nie dożył otwarcia spadku. M. K. pozostawiła po sobie troje dzieci: A. K., H. B. i M. H. (1).

Spadek zaś, w myśl art. 1012 k.c. może zostać przez spadkobiercę przyjęty wprost, przyjęty z dobrodziejstwem inwentarza lub odrzucony. Oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku powinno, na podstawie art. 1015 § 1 k.c., zostać złożone w ciągu 6 miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania.

A. K. na rozprawie w dniu 23 października 2015 r. przyjął spadek wprost. W tej samej dacie uczestniczki postępowania H. B. oraz M. H. (1) złożyły natomiast oświadczenia o odrzuceniu spadku po matce. Przedmiotowe oświadczenia zostały przez zstępnych spadkodawczyni z zachowaniem 6 miesięcznego terminu. Tym samym A. K. skutecznie przyjął spadek wprost. Natomiast jego siostry skutecznie go odrzuciły.

W oparciu o art. 1020 k.c. sąd I instancji przyjął, iż spadkobierca, który spadek odrzucił, zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku. Natomiast na podstawie art. 932 § 5 k.c. jeśli którekolwiek z rodzeństwa spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku pozostawiając zstępnych, udział spadkowy, który by mu przypadął, przypada jego zstępny. Podział tego udziału następuje według zasad, które dotyczą podziału między dalszych zstępnych spadkodawcy.

Sąd rejonowy uznał zatem, iż udział spadkowy, który przypadłby H. B. przypadła jej córce- J. B.. J. B. odrzuciła jednak spadek w dniu 18 grudnia 2015 r. a zatem przed upływem 6 miesięcznego terminu. Najwcześniejszą datą był tu bowiem dzień 23 października 2015 r., kiedy to jej matka odrzuciła rzeczony spadek. J. B. nie posiada dzieci.

Odrzucenie spadku przez M. H. (1) otworzyło natomiast drogę do nabycia spadku przez jej dzieci: M. H. (2) oraz P. H. (1).

P. H. (1) dniu 29 października 2015 r., a zatem przed upływem przewidzianego przez ustawę 6 miesięcznego terminu do wypowiedzenia się w kwestii przyjęcia bądź odrzucenia spadku wniósł o odebranie od niego oświadczenia o odrzuceniu spadku. Oświadczenie o odrzuceniu spadku po M. K. złożył zaś w dniu 5 lutego 2016 roku. Stwierdzić zatem należy, że P. H. (1) skutecznie odrzucił spadek po M. K.. Jak bowiem wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 20 lutego 1963 roku wydanym w sprawie o sygn. akt I CR 109/63 opubl. w OSNCP 1964 nr 3, poz. 51, sporządzenie protokołu co do oświadczenia w sprawie przyjęcia albo odrzucenia spadku nie stoi na przeszkodzie uznaniu zawartego w tym protokole oświadczenia co do spadku za skuteczne, jeżeli pisemne oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, podpisane przez spadkobierców i zawierające niezbędne dane, wpłynęło do sądu w przepisany terminie. P. H. (2) nie posiada dzieci.

Z kolei M. H. (2) odrzuciła spadek w dniu 18 grudnia 2015 r. Także więc zachowała ustawowy 6- miesięczny termin od dnia, gdy najwcześniej mogła dowiedzieć się od tytule swego powołania, to jest dnia 23 października 2015 r., gdy spadek odrzuciła jej matka M. H. (1). M. H. (2) posiada jedno dziecko K. K. urodzoną w dniu (...), a zatem przed śmiercią spadkodawczyni.

K. K. jako osoba małoletnia, zgodnie z art. 92 kro pozostawała pod władzą rodzicielską, obejmującą w myśl art. 95 § 1 kro m.in. obowiązek wykonywania pieczy nad nią i jej majątkiem. Jak wynika z przedstawionych w sprawie dowodów przedstawiciele ustawowi małoletniej uczestniczki nie złożyli w jej imieniu w przepisany terminie oświadczenia co do spadku po M. K.. Na rozprawie w dniu 18 grudnia 2015 roku przedstawiciele ustawowi małoletniej uczestniczki zadeklarowali wprawdzie, iż zamierzają spadek po M. K. odrzucić w imieniu małoletniej córki. Czynność taka jako przekraczająca granice zwykłego zarządu majątkiem dziecka wymagała jednak, zgodnie z art. 101§ 3 kro uprzedniego uzyskania zgody Sądu. Przedstawiciele ustawowi K. K. wystąpili wprawdzie w dniu 14 stycznia 2016 roku z wnioskiem o wyrażenie zgody na odrzucenie spadku po M. K. w imieniu małoletniej córki. Zgody takiej jednak, jak wynika z załączonych akt o sygn. IX Nsm 36/16 nie uzyskali. Wniosek złożony w tym zakresie przez przedstawicieli ustawowych małoletniej uczestniczki został bowiem oddalony prawomocnym od dnia 21 czerwca 2016 roku postanowieniem z dnia 30 maja 2016 roku.

A zatem, zdaniem Sądu Rejonowego, uwzględniając nawet zawieszenie biegu terminu z art. 1015 § 1 k.c. na okres przeprowadzenia przez Sąd postępowania pod sygn. akt IX Nsm 36/16 zakreślony ustawą termin dla K. K. do

odrzućcia spadki po M. K. niewątpliwie upłynął. Zatem, w myśl art. 1015 § 2 k.c. w jego ówczesnym brzmieniu K. K. przyjęła spadek po M. K. z dobrodziejstwem inwentarza.

W tym stanie rzeczy, w ocenie Sądu Rejonowego stwierdzić należało, że spadek po M. K. nabyli jej syn- A. K. wprost zgodnie ze złożonym w tym przedmiocie oświadczeniem oraz jej prawnuczka K. K. z dobrodziejstwem inwentarza, z uwagi na upływ 6- miesięcznego terminu z art. 1015 k.c.

Ustalając wysokość udziałów spadkobierców w spadku, Sąd zważył, iż w myśl art. 931§ 1 zd. 1 in fine k.c. dzieci spadkodawcy winny dziedziczyć w częściach równych. K. K. jako jedyna zstępna córki spadkodawczyni M. H. (1), która nie odrzuciła skutecznie spadku nabyła cały jej udział. Z kolei w obliczu skutecznego odrzucenia spadku przez H. B. i jej zstępnych pozostały jedynie dwie osoby legitymowane do nabycia spadku- A. K. oraz K. K.. Z tego też względu dziedziczą oni po 1/2 części spadku.

Jednocześnie rozstrzygając o kosztach postępowania, Sąd I instancji oparł się na art. 520 § 1 k.p.c.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wniósł A. K.. Zaskarżonemu postanowieniu zarzucił niesłuszne „przypisanie” do spadku mieszkania własnościowego, w konsekwencji wnosząc o zmianę postanowienia. Podniósł, iż mieszkanie to zostało wykupione na własność przez spadkobierczynię z jego ksiąteczki mieszkaniowej.

Na rozprawie w dniu 30 sierpnia 2017 roku pełnomocnik wnioskodawcy z urzędu sprecyzował, iż wnioskodawca zaskarża postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi z dnia 21 lutego 2017 roku w zakresie pkt 1 co do stwierdzenia nabycia spadku po spadkodawczyni przez małoletnią K. K., zarzucając naruszenie art. 5 k.c. i wnosząc o zmianę tegoż postanowienia poprzez stwierdzenie nabycia spadku po spadkodawczyni na podstawie ustawy w całości przez wnioskodawcę.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna i podlega oddaleniu.

Sąd Okręgowy w pełni podziela ustalenia Sądu I instancji, przyjmując je za własne.

Zarzut naruszenia art. 5 k.c. jest całkowicie chybiony.

W myśl wspomnianego artykułu, nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współzycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

„Konstrukcja nadużycia prawa podmiotowego rozwinęła się jako narzędzie rozwiązywania powstających w praktyce konfliktów interesów poszczególnych podmiotów prawa. Rozgraniczenie sfer interesów zasadniczo dokonuje się przez wyznaczenie przez ustawodawcę w sposób abstrakcyjny sfery możliwości postępowania, a więc – przyznanie uprawnień służących urzeczywistnieniu praw. In concreto, wykonywanie praw podmiotowych prowadzi czasem do naruszenia cudzej sfery interesów (por. A. Szpunar, Nadużycie prawa podmiotowego, Kraków 1947, s. 111). Konstrukcja nadużycia prawa pozwala dostosować zakres abstrakcyjnie ujętych uprawnień do konkretnej sytuacji (...)Na gruncie teorii prawa wskazuje się, że konstrukcja nadużycia prawa wprowadzana przez klauzule generalne stanowi jeden z instrumentów „otwierania instytucji prawnych na kryteria pozasystemowe” (L. Leszczyński, Nadużycie prawa. Teoretycznoprawny kontekst aksjologii luzu decyzyjnego (w:) Nadużycie prawa. Konferencja Wydziału Prawa i Administracji 1 marca 2002 roku, red. H. Izdebski, A. Stępkowski, Warszawa 2003, s. 27). Dzięki zastosowaniu do oceny ludzkich zachowań kryteriów pozaprawnych następuje nasycenie treści prawa wartościami, które ustawodawca uznaje za cenne. Przez instytucję nadużycia prawa dochodzą do głosu pewne nakazy społeczne i zasady etyczne, które – choć rzadko znajdują wyraz w treści prawa pozytywnego – leżą u podstaw całego porządku prawnego (Małgorzata Pyziak- Szafnicka, Komentarz do art. 5 k.c., Lex Online).

Prawem podmiotowym jest przy tym- wynikająca ze stosunku prawnego - możliwość postępowania określonego podmiotu w sposób określony przez normy prawne. Chodzi w tym wypadku o działanie, a ściśle rzecz biorąc, o możliwość działania, mające na celu ochronę interesów osoby uprawnionej, przyznane przez normę prawną i przez nią zabezpieczone.

Korzystanie z prawa podmiotowego polega na: 1) możliwości podejmowania przez uprawnionego wszelkich działań (dopuszczalnych oczywiście w świetle obowiązujących w społeczeństwie klauzul generalnych) w odniesieniu do oznaczonego dobra, 2) możliwości żądania od konkretnej osoby konkretnego zachowania się i 3) możliwości jednostronnego kształtowania określonych stosunków prawnych. Uwzględniając powyższe sposoby korzystania z praw podmiotowych, wyróżnia się: 1) prawa podmiotowe bezpośrednie, 2) roszczenia i 3) prawa kształtujące. W odniesieniu do wszystkich tych praw, zwłaszcza gdy dotyczą stosunków majątkowych, może wchodzić w grę ich nadużycie, a w związku z tym i stosowanie - wyrażonych w art. 5 - zasad społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa oraz zasad współżycia społecznego (por. Stanisław Dmowski, Roman Trzaskowski, Komentarz do art. 5 k.c., Lex Online)

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy uznać należy, że trudno mówić o korzystaniu przez małoletnią K. K. czy też jej przedstawicieli ustawowych z jakiegokolwiek prawa podmiotowego. Nabycie przez nią spadku nastąpiło z mocy art. 931 § 2 k.c., na skutek odrzucenia spadku przez jej wstępną M. H. (2). Nabycie to nastąpiło przy tym ex lege, zaś postanowienie sądu miało jedynie charakter deklaratoryjny. Jak już podniesiono; skutek ten nastąpił w mocy ustawy, i nie ma mowy o wykonywaniu przez małoletnią jakiegokolwiek prawa podmiotowego. W orzecznictwie przyjmuje się, iż w takiej sytuacji nie można powoływać się skutecznie na art. 5 k.c. (por. uchwała SN z 26 października 2007 r., III CZP 30/2007, LexisNexis nr (...), (...) 2008, nr 4, s. 95).

W przypadku niesporządzenia przez spadkodawcę testamentu ustawa precyzuje, jakie podmioty i w jakiej kolejności dochodzą do dziedziczenia. Nie pozostawia przy tym żadnej swobody w tym zakresie- kolejność i zakres dziedziczenia wyznaczają jedynie więzy pokrewieństwa, co wyklucza jakąkolwiek ocenność ze strony sądu. Przez klauzulę generalną nadużycia prawa podmiotowego rozumie się zaś przepisy prawne, w których nie są dokładnie sprecyzowane wszystkie elementy składające się na hipotezę czy dyspozycję normy prawnej, a ocena konkretnego stanu faktycznego pozostaje w dyspozycji organu stosującego prawo. (por. postanowienie SN z 29 marca 1979 r., III CRN 59/79, L.pl nr (...)).

Wreszcie, trzeba mieć także na względzie, iż norma art. 5 ma charakter wyjątkowy i można ją stosować jedynie wtedy, gdy w inny sposób nie można ochronić interesu osoby zagrożonej wykonaniem prawa podmiotowego przez inną osobę (wyrok SN z 17 września 1969 r., III CRN 310/69, LexisNexis nr 300860, OSNCP 1970, nr 6, poz. 115, z głosem Z. Radwańskiego, OSPiKA 1970, nr 9, poz. 192, z omówieniem A. Szpunara i W. Wanatowskiej, NP 1971, nr 6, s. 895, W. Siedleckiego, PiP 1971, nr 2, s. 344, oraz E. Wengerka i J. Sobkowskiego, NP 1971, nr 5, s. 750). Tymczasem interes majątkowy wnioskodawcy, w którego naruszeniu upatruje sprzeczności orzeczenia sądu z art. 5 k.c. jest należycie zabezpieczony poprzez przepisy oraz ugruntowane orzecznictwo dotyczące działu spadku. To właśnie w tym postępowaniu, nie zaś w postępowaniu o stwierdzenia nabycia spadku, uwaga sądu koncentruje się na składzie majątku spadkowego oraz ewentualnych nakładach poczynionych przez poszczególnych spadkobierców na tę masę majątkową. Nawet zatem gdyby przyjąć, iż zgodny dział spadku przez notariuszem, w ramach którego przedstawiciele ustawowi K. K. darują swój udział w spornym mieszkaniu na rzecz wnioskodawcy, na chwilę obecną z uwagi na jej małoletniość oraz wymaganą zgodę sądu rodzinnego na czynności przekraczające zwykły zarząd jej mieniem, nie jest możliwy, to rozliczenie tychże nakładów może nastąpić w ramach sądowego działu spadku.

Z powyższych przyczyn, na podstawie art. 385 k.p.c. z zw. z art. 13 § 2 k.p.c. orzeczono jak w pkt 1 sentencji.

O kosztach zastępstwa prawnego udzielonego wnioskodawcy z urzędu orzeczono na podstawie § 12 pkt 2 w zw. z § 4 ust.3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U z 2016 r. poz. 1714).